

**MONITOR 9-2007: Správa o priebehu a výsledkoch testovania žiakov
9. ročníka základnej školy**

Bratislava 8. novembra 2007

PhDr. Július Hauser
riaditeľ

Obsah

1. Splnenie hlavného cieľa MONITORa 9-2007	3
2. Zhodnotenie projektu podľa jednotlivých etáp riešenia projektu	4
3. Pedagogické hodnotenie výsledkov MONITORa 9-2007 a pedagogické odporúčania ...	8
3.1 Matematika	9
3.1.1 <i>Pedagogické odporúčania z matematiky</i>	11
3.2 Vyučovacie jazyky	12
3.2.1 Slovenský jazyk a literatúra	12
3.2.1.1 <i>Pedagogické odporúčania zo slovenského jazyka a literatúry</i>	13
3.2.2 Maďarský jazyk a literatúra	13
3.2.2.1 <i>Pedagogické odporúčania z maďarského jazyka a literatúry</i>	14
3.2.3 Ukrajinský jazyk a literatúra	14
3.2.3.1 <i>Pedagogické odporúčania z ukrajinského jazyka a literatúry</i>	15
3.3 Hodnotenie výsledkov dosiahnutých žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP)	15
4. Pedagogický prínos celoplošného testovania v MONITORE 9	16
5. Metodické návrhy	17
Záver	18

1. Splnenie hlavného cieľa MONITORa 9-2007

Na 10. porade vedenia ministerstva v roku 2006 bol prerokovaná Správa z celoplošného monitorovania žiakov 9. ročníkov ZŠ - MONITOR 9-2006. Zo záverov rokovania PVM vyplynula pre sekciu regionálneho školstva úloha doplniť správu o informáciu, ktorá by dokumentovala opodstatnenosť realizácie monitorovania deviatakov v ďalšom období.

Stanoviská Štátnej školskej inšpekcie, metodicko-pedagogických centier, vecne príslušných odborov SRŠ, členov Rady pre regionálne školstvo potvrdili opodstatnenosť celoštátneho testovania.

Poverenie k vykonaniu testovania MONITOR 9-2007 zo dňa 27. 2. 2006 č. CD-2006-785/6939-7:091 uložilo Štátnemu pedagogickému ústavu vykonať MONITOR 9-2007 celej populácie žiakov 9. ročníkov na základných školách s vyučovacím jazykom slovenským, maďarským a ukrajinským okrem žiakov s mentálnym postihnutím.

Na vykonanie MONITORa 9-2006 bol medzi Ministerstvom školstva SR a Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave uzavretý kontrakt č. 0220/2006 na obdobie od 1. 1. 2006 do 31. 12. 2006 v sume 9 000 000,- Sk, z ktorej sú v súčasnosti využívané finančné prostriedky aj na prípravu projektu testovania MONITOR 9-2007.

V spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom sekcia vypracovala pokyny pre Štátnu školskú inšpekciu, krajské školské úrady, riaditeľov škôl k zabezpečeniu objektivity testovania. Odporúčala riaditeľom základných a stredných škôl, aby umožnili prítomnosť pedagogických zamestnancov na hlavnom testovaní MONITORa 9-2007 na základe poverenia príslušným riaditeľom školy.

Otázky prípravy a vykonania testovania MONITOR 9-2007 riešilo Ministerstvo školstva SR na pracovných stretnutiach dňa 21. novembra 2006, 4. januára 2007 a 16. februára 2007. Štátny pedagogický ústav vypracoval ku kontrole priebehu testovania MONITORa 9-2007 metodické pokyny, ktoré dostala Štátna školská inšpekcia a jednotlivé KŠÚ pred jeho vykonaním.

Potrebné informácie a obsah jednotlivých zásielok boli, okrem testovacích nástrojov, priebežne a včas zverejnené aj na webovej stránke Štátneho pedagogického ústavu.

Ministerstvo školstva SR listom zo dňa 5. januára 2007 č. CD-2007-239/432-1:091 upozornilo základné školy na význam testovania a požiadalo základné školy prostredníctvom krajských školských úradov o zabezpečenie objektivity testovania v MONITORE 9-2007.

Pre nepredvídané okolnosti vypracoval Štátny pedagogický ústav 22. januára 2007 krízový plán.

Riešenie projektu Štátnym pedagogickým ústavom sledovalo splnenie hlavného cieľa vyplývajúceho z vykonávacieho projektu (príloha č.1), ktorý vypracovala Sekcia regionálneho školstva MŠ SR - vykonanie testovania žiakov 9. ročníkov na základných školách s vyučovacím jazykom slovenským, maďarským a ukrajinským okrem žiakov s mentálnym postihnutím.

Hlavné činnosti vyplývajúce z vykonávacieho projektu, ktorých vykonanie zabezpečoval Štátny pedagogický ústav, boli:

- o tvorba databázy základných a špeciálnych škôl, spracovanie dát,
- o tvorba sprievodnej dokumentácie a formulárov,
- o tvorba testovacích nástrojov,
- o tvorba kľúča správnych odpovedí, databázy výsledkov,
- o preklad materiálov do maďarského a ukrajinského jazyka,
- o tlač jednotlivých zásielok,
- o administrácia testovacích nástrojov,
- o spracovanie a zverejnenie výsledkov.

Hlavný cieľ a všetky s ním spojené hlavné činnosti boli vykonané a realizované v termínoch podľa pôvodného a priebežne upraveného harmonogramu. Výsledky žiakov boli odoslané na školy v tlačenej podobe, ale aj elektronicky prostredníctvom školských výpočtových stredísk dňa 28. marca 2007.

Ďalším cieľom bolo úspešnou realizáciou projektu MONITOR 9-2007 zabezpečiť, aby výsledky získané z monitorovania mohli riaditelia stredných škôl v plnej miere použiť v zmysle § 4 vyhlášky MŠ SR č.145/1996 Z. z. o prijímaní na štúdium na stredných školách v znení neskorších predpisov ako kritérium na prijatie uchádzačov aj bez prijímacej skúšky.

Tento cieľ bol aj napriek neočakávaným podmienkam v príprave a procese riešenia úspešne realizovaný. Žiaci a ich rodičia, základné školy a stredné školy mohli včas využiť výsledky dosiahnuté v MONITORE 9-2007 pri výbere strednej školy.

Konkrétne poznatky zistené pri analýze výsledkov testovania z jednotlivých častí učiva sú spracované do návrhov niektorých opatrení a odporúčaní, s cieľom zvýšiť úroveň vzdelávacích výsledkov škôl. Analýza výsledkov bola spracovaná v závislosti od charakteru testovacích nástrojov. Len zo samotných výsledkov nie je možné spracovať kvalitatívnu analýzu popisujúcu úroveň vzdelávania v SR. Základné školy využívali kvalitatívnu analýzu výsledkov vlastných žiakov a porovnávali dosiahnuté výsledky žiakov a škôl so zverejnenými celoslovenskými výsledkami.

Sprievodným cieľom testovania bolo aj monitorovanie výsledkov žiakov so ŠVVP za účelom analýz a porovnaní výsledkov so žiakmi intaktnými. Výsledky žiakov so ŠVVP boli monitorované na celej populácii po druhýkrát a ich porovnanie je v prílohe tejto správy.

2. Zhodnotenie projektu podľa jednotlivých etáp riešenia projektu

Celoplošné monitorovanie vedomostí žiakov 9. ročníka základnej školy MONITOR 9-2007 pozostávalo z niekoľkých etáp.

a) Vypracovanie štandardizovaných testov z vyučovacích jazykov a z matematiky

Testy boli vypracované pre MONITOR 9-2007 v zmysle platných učebných osnov a požiadaviek vzdelávacích štandardov. Konštrukcia testov (plánovanie a tvorba) prebiehala štandardizovaným spôsobom – určením účelu testov, špecifikáciou a vymedzením rámcového obsahu testov, určením foriem úloh v testoch, vytvorením testových úloh, spresnením obsahu testov a ich grafickou úpravou, určením testovacieho času a skórovania úloh, úpravou testov pre žiakov so ŠVVP. Pri príprave testov spolupracovali externí pracovníci z praxe. Výsledné testy zostavovali už len interní výskumní a vývojoví zamestnanci Štátneho pedagogického ústavu. Všetci tvorcovia testov boli viazaní prehlásením o mlčanlivosti.

Obsah testov z matematiky a vyučovacích jazykov tvorilo učivo od 5. ročníka až po I. polrok 9. ročníka základnej školy včítane. Odpovede žiaci zapisovali alebo vyznačovali do samoprepisovacích odpovedňových hárkov k testom.

Pre matematiku boli vypracované testy v slovenskom a maďarskom jazyku. Obsahovali 30 úloh, z toho 10 úloh s krátkou otvorenou odpoveďou a 20 úloh s výberom odpovede zo štyroch možností A, B, C, D. Čistý testovací čas na riešenie testu z matematiky bol 90 minút. Každá správne riešená úloha v teste z matematiky bola hodnotená 1 bodom. Maximálny počet bodov v teste z matematiky bol 30.

Testy zo slovenského jazyka a literatúry, maďarského jazyka a literatúry, ukrajinského jazyka a literatúry obsahovali 30 úloh s výberom odpovede zo štyroch možností A, B, C, D. Čistý testovací čas stanovený na riešenie testu z vyučovacieho jazyka bol 60 minút. Každá

správne riešená úloha v teste z vyučovacieho jazyka bola hodnotená 1 bodom. Maximálny počet bodov v teste z vyučovacieho jazyka bol 30.

Pre žiakov so ŠVVP boli testy upravené podľa skupiny obmedzenia a podľa druhu postihnutia jednotlivých žiakov. Obsahová stránka a obťažnosť testov bola rovnocenná s testami intaktných žiakov. Skupina žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami bola veľmi rôznorodá. Pre hlavné testovanie bolo upravených (modifikovaných) 119 testov podľa druhu a stupňa postihnutia.

Pre náhradné testovanie bolo modifikovaných a novo vypracovaných 10 testov. V porovnaní s minulým rokom došlo k zvýšeniu modifikovaných verzií, čo súviselo s individuálnymi potrebami žiakov. Pri riešení testov MONITORa 9-2007 mohli žiaci so ŠVVP využiť len také úpravy a podmienky práce, ktoré boli u týchto žiakov uplatňované v priebehu viacerých rokov ich školskej dochádzky.

b) *Tvorba databáz testovaných škôl a žiakov*

Úlohou ďalšej etapy projektu MONITOR 9 bolo vytvorenie presnej databázy žiakov zúčastnených základných škôl. K požadovanému termínu disponoval UIPŠ len neúplnou a neaktuálnou databázou základných škôl, ktorú poskytol Štátnemu pedagogickému ústavu. V spolupráci s technickým riešiteľom Štátny pedagogický ústav túto databázu spresnil.

Osobitne boli zisťované údaje o žiakoch so ŠVVP - skupina obmedzenia a druh postihnutia s podrobnou špecifikáciou postihnutia a potrebných úprav pre test. Špeciálne upravené (modifikované) testy boli adresne doručené jednotlivým žiakom so ŠVVP na ich kmeňové školy.

Štátny pedagogický ústav získal potrebné kontakty na jednotlivých školských koordinátorov a administrátorov a ďalšie potrebné dáta k realizácii projektu. Na základe tejto databázy boli neskôr vyhodnocované testy a vyhotovené výsledkové listy pre žiakov a odoslané výsledky zo ŠVS na školy.

c) *Tlač a distribúcia testov a odpovedových hárkov*

Túto časť projektu riešil Štátny pedagogický ústav zadaním inému subjektu. Dodávateľ - technický riešiteľ časti projektu (spracovanie grafických návrhov, tlač, distribúcia, zber, realizácia spracovania dát až po vyhodnotenie) bol vybraný na základe vykonávacieho projektu hlavného organizátora, sekcie regionálneho školstva SR. Na základe výsledku verejnej súťaže predmetu obstarávania – MONITOR 9-2007 bola vybraná firma NUPSESO, a. s. v Nitre. Projekt bol realizovaný na základe Zmluvy o dielo (číslo zmluvy objednávateľa 53/2006; číslo zmluvy zhotoviteľa 06zmlu218) zo dňa 21. 7. 2006 a jej dodatkov.

Podľa zmluvy dodávateľ v tejto fáze projektu zabezpečil:

- grafický návrh schválených formulárov, sprievodných dokumentov a testovacích nástrojov,
- tlač všetkých schválených formulárov, sprievodných dokumentov a testovacích nástrojov,
- logistiku priebehu testovania (distribúcia a zber dokumentov z jednotlivých škôl) podľa schváleného harmonogramu.

Všetky dokumenty súvisiace s realizáciou projektu boli vzájomne schvaľované a odovzdávané protokolárne. V rámci projektu boli vykonané kontrolné dni u technického riešiteľa.

d) *Priebeh testovania*

Hlavné testovanie MONITOR 9-2007 sa uskutočnilo dňa 13. marca 2007 vo všetkých základných školách s vyučovacím jazykom slovenským, maďarským, ukrajinským, okrem žiakov s mentálnym postihnutím.

Testovania sa zúčastnili aj žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ku ktorým sa pristupovalo individuálne podľa osobitných pokynov, aby im boli zabezpečené v rámci možností tie najlepšie podmienky pri riešení testov. Výsledky testov týchto žiakov boli spracované v dávkach s intaktnými žiakmi. Skupina obmedzenia a druh postihnutia boli vyznačené priamo na OHkT, takže je možné porovnať ich výsledky s ostatnými žiakmi, resp. analyzovať výsledky presne podľa druhu postihnutia týchto žiakov.

Súčasťou projektu MONITOR 9-2007 bolo aj náhradné testovanie. Náhradného testovania sa mohli zúčastniť žiaci, ktorí sa z určitého dôvodu (napr. zdravotného alebo z dôvodu pobytu v zahraničí) nemohli zúčastniť hlavného testovania.

Náhradné testovanie prebiehalo v ôsmich krajských mestách 17. apríla 2007 na vybraných základných školách, ktoré určili príslušné krajské školské úrady. Pre náhradné testovanie boli vyhotovené úplne nové testy s novými testovými úlohami. Tieto boli distribuované na krajské školské úrady v súlade s časovým harmonogramom.

Počas riešenia projektu sa vyskytli nasledujúce problémy.

Chrípkové prázdniny na hlásených 284 základných školách a riaditeľmi niektorých škôl ohlásené predčasné otvorenie zásielok viedli ministra školstva po porade s riešiteľom úlohy k preloženiu hlavného testovania zo 6. februára 2007 na 13. marec 2007.

Zásielky obsahujúce testy pre hlavné testovanie v pôvodnom termíne boli vrátené zo škôl na pokyn MŠ SR a riaditeľa ŠPÚ a skartované technickým riešiteľom.

Pri neočakávanom zbere tejto zásielky zo základných škôl a základných špeciálnych škôl sa ukázalo, že na niektorých ďalších základných školách (aj vzhľadom na neexistujúcu legislatívu k testovaniu MONITOR 9) nepostupovali riaditelia škôl podľa doručených pokynov k testovaniu a zásielky otvorili predčasne.

Pred hlavným testovaním 6. februára 2007 bol zaznamenaný prvý pokus telefonicky priamo na ZŠ Podzáhradná v Bratislave získať informácie o obsahu testovacích nástrojov. Tento pokus bol 1. februára 2007 v popoludňajších hodinách telefonicky oznámený na Štátny pedagogický ústav. Neznámy sa telefonicky predstavil pod vymysleným menom ako pracovník Štátneho pedagogického ústavu, požadoval otvorenie zásielky a kontrolu chybných testov z matematiky a zo slovenského jazyka a literatúry.

K predčasnému otváraniu zásielok dochádzalo aj v predchádzajúcich rokoch 2003 - 2006. Ministerstvo školstva SR bolo o tejto skutočnosti vždy informované na gremiálnych poradách ministra školstva SR v predložených správach z priebehu testovania.

K otvoreniu zásielky na niektorých základných školách došlo aj napriek tomu, že pokyny k testovaniu pre školských koordinátorov a administrátorov, ktoré dostali školy v decembri 2006, jasne formulovali činnosti na vykonanie MONITORa 9-2007. Presné znenie týchto pokynov, ukážok vyplňovania jednotlivých formulárov, OHkT a ďalších sprievodných materiálov bolo včas zverejňované aj elektronicky na webovej stránke Štátneho pedagogického ústavu v časti MONITOR 9-2007.

Pre hlavné testovanie boli včas pripravené a v zmysle záverov z porady na MŠ SR zo dňa 16. februára 2007 do 9. marca 2007 na 1 476 základných škôl doručené 3. náhradné zásielky obsahujúce nové testy. Jedinou základnou školou, na ktorú bola 3. náhradná zásielka doručená až 12. marca 2007, bola Súkromná základná škola - GALILEO SCHOOL v Bratislave z dôvodu neprevzatia zásielky riaditeľstvom školy v plánovaných dňoch 7. - 9. marca 2007.

Tretia náhradná zásielka bola doručená základným školám kuriérom v čase 7. - 9. marca 2007, čím rozpočet a náklady na tento projekt vzrástli. Opätovne zaregistrovaný pokus telefonicky priamo na základnej škole získať informácie o obsahu testovacích nástrojov bol zaznamenaný 8. marca 2007.

Neznámy, podľa informácie riaditeľstva príslušnej ZŠ, zavolať dňa 8. marca 2007 o 10.30 h na základnú školu, predstavil sa ako Hatala, pracovník Ministerstva školstva SR,

požadoval otvorenie zásielky a následnú kontrolu chybných testov. Je veľmi pravdepodobné, že telefonujúci mohol byť úspešný na niektorej inej základnej škole v Slovenskej republike.

Štátny pedagogický ústav o tejto skutočnosti okamžite informoval jednotlivé krajské školské úrady a prostredníctvom nich základné školy zapojené do testovania, aby testy pred stanoveným termínom 13. marec 2007 o 7.15 h v žiadnom prípade neotvárali.

V deň hlavného testovania 13. marca 2007 sa po ukončení testovania, približne po 12.20 h, objavili v e-mailovej pošte na Štátnom pedagogickom ústave prvé informácie o údajnom predchádzajúcom zverejnení testovacích nástrojov na rozličných webových stránkach. Štátny pedagogický ústav v tejto súvislosti podal trestné oznámenie na neznámeho páchatela.

e) *Spracovanie odpoved'ových hárkov*

Projekt bol realizovaný formou strojového spracovania papierových formulárov, ktoré zabezpečil technický riešiteľ projektu technológiou skenovania a rozpoznania pomocou špeciálneho softvéru.

Všetky použité formuláre boli po schválení v Štátnom pedagogickom ústave dizajnovy navrhnuté a spracované technickým riešiteľom – NUPSESO, a. s. pre optimalizáciu procesu strojového spracovania.

Riešenie projektu bolo riadené zodpovednými vedúcimi projektu zo strany Štátneho pedagogického ústavu (oddelenia národných meraní) a technického riešiteľa (technického riaditeľa). Počas všetkých etáp projektu prebiehali medzi objednávateľom a technickým riešiteľom rokovania na úrovni vedenia oboch zmluvných organizácií, ale aj medzi vedúcimi projektov a výkonnými pracovníkmi zodpovednými za vykonanie testovania MONITOR 9-2007. Z každého rokovania objednávateľa s technickým riešiteľom bol vyhotovený zápis, odsúhlasený a podpísaný oboma zmluvnými stranami. Celkovo bolo zo základných škôl v priebehu 12 dní spracovaných 119 636 odpoved'ových hárkov.

V prípade reklamácie bolo možné okamžite vyhľadať skenovaný odpoved'ový hárok a v prípade potreby následne nájsť originál, nakoľko je jednoznačne určený kódom školy. Poradové číslo OHkT v rámci dávky spresňuje a zrýchľuje jeho vyhľadanie aj v zložke príslušnej školy.

V rámci tejto časti projektu bolo zabezpečené:

- vytvorenie databáz a vyhodnotenie dát pre tvorbu celoslovenských výsledkov, výsledkového listu žiaka a výsledkov škôl,
- tlač dát individuálnych výsledkov do výsledkových listov žiakov a výsledky pre jednotlivé základné a špeciálne základné školy,
- zaslanie výsledkov na školy elektronicky prostredníctvom školských výpočtových stredísk.

Pre každého žiaka bol vyhotovený výsledkový list. Výsledkové listy schválil a podpísal minister školstva SR. Výsledkové listy pre žiakov boli vytlačené v požadovaných množstvách a jazykovej mutácii (pre národnostné školy dvojjazyčne). Každý žiak, ktorý sa zúčastnil testovania, dostal oficiálny výsledok svojho testu z vyučovacieho jazyka a matematiky.

f) *Spracovanie analýz a vyhodnotenie projektu*

Po odoslaní výsledkov žiakov na školy sa začalo s vyhodnotením spracovaných dát, podkladov k priebežným správam, analýzou položiek a prípravou podkladov k záverečnej správe. V tejto časti projektu bol pre tvorcov testov technickým riešiteľom dokončený výpočet základných psychometrických a štatistických parametrov testov, položková analýza testov z matematiky, SJaL, MJaL, UJaL. Podľa požiadaviek ŠPÚ technický riešiteľ spracoval celoslovenské výsledky, krajské výsledky, výsledky škôl, jednotlivých žiakov, výsledky podľa pohlavia žiakov, presnosť a spoľahlivosť testov – reliabilitu a súbežnú validitu osobitne

aj pre žiakov so ŠVVP, frekvenciu odpovedí žiakov z hľadiska štyroch možných odpovedí a z hľadiska foriem testov, obťažnosť a citlivosť jednotlivých úloh). Tieto údaje boli použité ako podklady k priebežným správam a k záverečnej správe pre Ministerstvo školstva SR.

3. Pedagogické hodnotenie výsledkov MONITORa 9-2007 a pedagogické odporúčania

Testovanie MONITOR 9 žiakov 9. ročníkov základnej školy bolo vykonané so zámerom získať hodnotenie výsledkov žiakov a škôl z hľadiska celkovej úrovne vedomostí a zručností na výstupe zo základnej školy z matematiky a vyučovacieho jazyka. Dosiahnuté výsledky ukázali, koľko žiakov dosiahlo stanovený cieľ zvládnutia vzdelávacieho štandardu v porovnaní s celoštátnou úrovňou a stali sa pomocným kritériom pre prijatie žiaka na strednú školu.

Priebežné hodnotenie aktuálneho stavu a výkonnosti z dosiahnutých výsledkov najefektívnejšie využívali vyučujúci testovaných učebných predmetov. Analýzou prác žiakov získavali priamu spätnú väzbu o efektívite vlastnej vzdelávacej práce so žiakmi.

Výsledky dosiahnuté v testovaných vyučovacích predmetoch

Testy využité v MONITORE 9-2007 boli vypracované pre celú populáciu žiakov a mali rozlišovací charakter. Boli zamerané na testovanie výsledkov žiaka ako jednotlivca. Dosiahnuté výsledky je možné hodnotiť aj z hľadiska pedagogického a didaktického. Z hľadiska pedagogického je efektívne zistiť úroveň, ktorú dosahujú testovaní žiaci. Celá populácia žiakov je aj týmto spôsobom vedená k iným formám preukázania nadobudnutých vedomostí a zručností. Celoslovenské testovanie dáva všetkým žiakom šancu lepšie sa pripraviť na testovanie v prípade ich účasti v medzinárodných testovaniach a k formám práce na stredných školách. Napriek tomu, že to nebol pôvodný zámer, aj výsledky z tohto testovania vysielajú za posledné tri roky signál o stave a úrovni zvládnutia požiadaviek stanovených v platných učebných osnovách a vzdelávacích štandardoch za posledné tri roky. Analýzou týchto výsledkov môžu didaktici jednotlivých predmetov získať cenné podporné hodnotenie pre ďalšiu reguláciu obsahu vzdelávania na druhom stupni základnej školy v matematike a vyučovacích jazykoch.

Pre žiakov so ŠVVP boli testy upravené z hľadiska špecifických podmienok a z hľadiska dĺžky testovacieho času. Obsah a obťažnosť testov boli rovnocenné s testami pre celú intaktnú (žiaci bez diagnostikovaných porúch) populáciu .

Pri vypracovaní testov z matematiky a vyučovacieho jazyka boli rešpektované obsahové a cieľové požiadavky v zmysle platných učebných osnov a vzdelávacích štandardov pre 2. stupeň základnej školy.

V celoštátnom testovaní MONITOR 9–2007 dosiahli žiaci 9. ročníkov výsledky na rozdielnej úrovni. Z hľadiska dosiahnutého hrubého skóre vyjadreného priemernou percentuálnou úspešnosťou žiaci potvrdili opodstatnenosť požiadaviek na vedomosti a zručnosti vzdelávacích štandardov s exemplifikačnými úlohami z matematiky a vyučovacích jazykov celou populáciou na výstupe zo základnej školy, ktoré očakávajú splnenie požiadaviek na hranici 65 – 75 %. Testovacie nástroje z matematiky a vyučovacieho jazyka preukázali dostatočné rozlišovacie vlastnosti. V prílohe tejto správy uvádzame dosiahnuté výsledky v MONITORE 9-2007 a porovnanie dosiahnutých výsledkov z doposiaľ realizovaných testovaní 2005 – 2007 (príloha č. 2).

3.1 Matematika

Dosiahnutá úspešnosť žiakmi v teste z matematiky 61,25 % v MONITORE 9-2007 ukazuje na ich vyrovnanosť a stabilitu dosiahnutej úspešnosti v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi. Spôľahlivosť a presnosť merania týmito testami bola na očakávanej úrovni.

Oblasti tematických celkov v teste z matematiky boli zastúpené nasledovne: aritmetika 35 %, algebra 25 %, geometria 30 %, KPŠ–kombinatorika, pravdepodobnosť a štatistika 10 %.

Obťažnosť úloh v teste z matematiky

Medzi najťažšie úlohy v teste, t. j. úlohy, ktoré žiaci riešili s úspešnosťou na hranici 35 %, patrila úloha č. 27 (úspešnosť riešenia len 33,49 %) na nešpecifický transfer z algebry označená vo vzdelávacom štandarde ako požiadavka 1.12 *Sčítovať a odčítovať lomené výrazy* a úloha z hľadiska taxonómie vzdelávacích cieľov na nešpecifický transfer č. 15 (úspešnosť riešenia len 38,5 %) z KPŠ označená vo vzdelávacom štandarde ako požiadavka 2.3 *Vypočítať relatívnu početnosť určitej udalosti*.

Medzi najľahšie úlohy v teste patrila úloha č. 26 (úspešnosť riešenia až 85,82 %) na špecifický transfer z algebry označená vo vzdelávacom štandarde ako požiadavka 2.7 *Riešiť slovné úlohy lineárnou rovnicou s jednou neznámou alebo sústavou dvoch rovníc*, na vedomosti a porozumenie, úloha č. 3 z geometrie (úspešnosť riešenia 80,81 %) označená vo vzdelávacom štandarde ako požiadavka 1.8 *Vedieť násobiť a deliť veľkosť uhla dvoma* a úloha z algebry č. 23 (úspešnosť riešenia len 80,79 %) označená vo vzdelávacom štandarde ako požiadavka 1.7 *Upraviť výrazy pomocou vzorcov*.

Citlivosť úloh v teste z matematiky

Medzi najmenej citlivými úlohami v teste, t. j. úlohami, ktorých citlivosť klesla pod hranicu 30 % je len jediná úloha č. 26, ktorá je súčasne najľahšou úlohou s výberom odpovede (zo štyroch ponúknutých možností s jednou správnu). Citlivosť tejto úlohy dosiahla len 24,47 %. Grafy o prehľade obťažnosti a citlivosti úloh tvoria prílohu tejto správy (príloha č. 2).

Hodnotenie dosiahnutých výsledkov z matematiky

Minimálne požiadavky na vedomosti a zručnosti (1.– 10. úloha v teste)

Minimálne požiadavky zvládli žiaci s úspešnosťou 67,54 %. Tvorcovia vzdelávacieho štandardu z matematiky očakávali, že celá populácia žiakov zvládne požiadavky štandardu ako celku v priemere na 75 %, aj keď na rozdielnej úrovni a v oblasti minimálnych požiadaviek očakávali výsledky žiakov spolu na hranici 85 % a vyššie. Najmenej úspešní v riešení týchto úloh boli žiaci, ktorých klasifikácia na vysvedčení zodpovedala dosiahnutému výsledku. V týchto úlohách, ale aj pri riešení ďalších testových úloh, vplyv regiónu, sídlo školy, veľkosť školy, pohlavie žiakov i testové formy výsledkov zjavne neovplyvňovali. Výrazne významné rozdiely vo výkonnosti žiakov sme nezistili ani podľa druhu zriaďovateľa školy.

Analýza výsledkov podľa tematických celkov (11.– 30. úloha v teste)

Aritmetika

Numerické úlohy s počtovými výkonmi

Učebný výkon žiakov pri riešení numerických úloh 75,13 % dosiahnutý žiakmi považujeme za nízky. Na základe skúseností z vyučovania matematiky na základnej škole vieme, že tieto vedomosti a zručnosti pri ich aplikácii žiaci zužitkujú na úrovni o viac ako 10 % nižšej, čo už znamená veľkú chybovosť pri riešení matematických úloh. Na školách bude potrebné venovať väčšiu pozornosť správnosti riešenia numerických úloh.

Pomer, priama a nepriama úmernosť

Žiaci pri tomto učive už roky pri každom národnom alebo medzinárodnom meraní vykazujú nízku úspešnosť. V MONITORE 9-2007 to bolo len 58,03 %. Bude potrebné, aby didaktici prepracovali samotný obsah aj metodiku, lebo nameraná úspešnosť žiakov 9. ročníka základnej školy tohto tematického celku vykazuje klesajúcu tendenciu úrovne osvojenia tohto učiva žiakmi.

Percentá

Vzhľadom na dôležitosť tohto učiva je dosiahnutá úspešnosť 74,77 % nízka a vykazuje len mierne stúpajúcu tendenciu oproti predchádzajúcim meraniam. Príčiny týchto výsledkov vidíme aj v náročnosti úloh (v rozdielnej úrovni úloh), ktorými bolo učivo začlenené v jednotlivých testoch. Percentám, aj vzhľadom na to, že úzko súvisia s pravdepodobnosťou a štatistikou, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť a prehodnotiť metodiku ich výučby.

Deliteľnosť

Deliteľnosť na základnej škole vždy patrila medzi obľúbené učivo aritmetiky, napriek tomu aj medzi výkonovo nespohľadivé učivo zo strany žiakov (dosiahnutá úspešnosť 58,43 %), nakoľko vždy vyžaduje originálne myslenie. Práve aj tu sa ukazuje, že úlohy na „vyšší“ stupeň myslenia sú pre našich žiakov viac náročné ako pre žiakov z priemeru OECD.

Slovné úlohy

Testované boli slovné úlohy, ktoré sa dajú riešiť aritmetickými prostriedkami. Úspešnosť 71,61 % je mierne vyššia ako pri riešení čisto numerických úloh, čo je do určitej miery aj prekvapujúce. Zdá sa, že sa začína v školách viac pozornosti venovať porozumeniu textu na úkor spoľahlivosti výpočtu. Tomuto predpokladu sa bude potrebné venovať pri budúcich meraniach.

Aritmetika spolu

Celoštátne testovanie jednoznačne ukázalo, že v prípade aritmetických úloh výkonnosť žiakov vyjadrená percentuálne má jednoznačne klesajúcu tendenciu (61,40 %), čo možno vysvetliť tým, že sa vo vyšších ročníkoch základnej školy začína venovať riešeniu aritmetických úloh menšia pozornosť.

Algebra

Výrazy

Namerané výkony žiakov v úlohách na úpravy výrazov sú na dostatočnej úrovni (61,14 %). V rámci obsahovej prestavby bude potrebné, aby tvorcovia obsahu vzdelávania v algebre stanovili aj najvyššiu možnú zložitosť výrazov, s ktorými by mali žiaci na ZŠ v budúcnosti pracovať, aby sa nepreceňovala „technika“ úprav výrazov pred porozumením toho, čo touto úpravou výrazu chceme dosiahnuť.

Rovnice, nerovnice

O nameranej vedomostnej úrovni žiakov z tejto oblasti (58,94 %) možno jednoznačne prehlásiť, že nie je na požadovanej úrovni. Pri aplikácii vedomostí budú žiaci vykazovať ešte nižšiu úspešnosť, čo je neprípustné z hľadiska súčasných požiadaviek na zvládnutie tohto učiva. Vo vzťahu k výrazom sa ukazuje, že žiaci by „technicky“ vedeli zvládnuť úpravy rovníc, ale chýba im porozumenie významu takýchto úprav.

Algebra spolu

Úroveň vedomostí žiakov z algebry na základe sumarizácie parciálnych výsledkov sa javí prijateľne (63,90 %). Obsahové zmeny vo vzdelávaní by mali prihliadať na spomínané rezervy a nedostatky.

Geometria

Obvod a obsah rovinných útvarov

Úlohy na obvody a obsahy rovinných útvarov z geometrie merajú z hľadiska úrovne vzdelávacích cieľov aplikačnú úroveň. Dosiahnutý výsledok v MONITORE 9–2007 považujeme za uspokojivý.

Výpočet chýbajúceho prvku geometrického útvaru

V oblasti výpočtu určitých prvkov geometrických útvarov dosiahli v MONITORE 9–2007 žiaci výkon 50,13 %, ktorý je nízky. Najmä preto, že ide o učivo, ktoré je prostriedkom pre výpočet iných úloh. Zároveň sú to úlohy, ktoré vyžadujú vyššie poznávacie funkcie žiaka.

Geometria spolu

Výkon žiakov z geometrie (63,6 %) je prijateľný, hlavne keď si uvedomíme pri riešení týchto úloh potrebu zapojenia vyšších poznávacích funkcií žiaka.

Pravdepodobnosť, kombinatorika, štatistika

Nízka úspešnosť žiakov z tejto oblasti 46,10 % je aj zrkadlom úrovne vyučovania tohto učiva na našich školách. V tejto tematickej oblasti sa najviac prejavuje charakter výučby, ktorý je zameraný na pamäťové učenie a nerozvíja vyššie poznávacie funkcie žiaka. Pri úlohách z tejto oblasti je práve zapojenie vyšších poznávacích funkcií žiaka nevyhnutné.

3.1.1 Pedagogické odporúčania z matematiky

Viac pozornosti venovať správnosti riešenia úloh. Zhodnotiť a prepracovať metodiku výučby tematického celku *Pomer, priama a nepriama úmernosť* a jeho prepojenia s tematickým celkom *Percentá*. Viac pozornosti venovať tematickému celku *Pravdepodobnosť, kombinatorika, štatistika*, ktorého dobrá znalosť je nevyhnutná pre úspešné zapojenie sa do spoločenskej praxe. Viac priestoru venovať riešeniu úloh, ktoré viac rozvíjajú vyššie poznávacie funkcie žiaka. Riešiť viac problémových úloh.

3.2 Vyučovacie jazyky

3.2.1 Slovenský jazyk a literatúra

Všetky testové položky zo slovenského jazyka a literatúry boli zatvorené s výberom správnej odpovede (zo štyroch ponúknutých možností A – D). Maximálny počet bodov, ktorý mohli žiaci dosiahnuť, bol 30. Žiaci dosiahli priemernú úspešnosť 67,11 %. Výsledky z testovania slovenského jazyka a literatúry sú porovnateľné v MONITORE 9–2005 a MONITORE 9–2007 a približujú sa ku klasifikácii učiteľov tohto predmetu na 2. stupni základnej školy.

Hodnotenie dosiahnutých výsledkov zo slovenského jazyka a literatúry v jednotlivých tematických oblastiach testovaného učiva

Gramatika a sloh

Zvuková stránka jazyka a pravopis

Dosiahnutá úspešnosť tohto náročného tematického celku bola 64,64 %. Žiaci zvládli úlohy na primeranej úrovni. Vyučujúci slovenského jazyka a literatúry zrejme venujú veľkú pozornosť opakovaniu a precvičovaniu pravopisu.

Lexikológia

Dosiahnuté výsledky (73,47 %) nasvedčujú, že slovná zásoba žiakom nerobí problémy. Žiaci ovládajú tento tematický celok na primeranej úrovni.

Morfológia

Na základe výsledkov (59,36 %) považujeme za dôležité venovať tomuto tematickému celku vo vyučovacom procese zvýšenú pozornosť. Žiaci potrebujú dostatočný časový priestor na precvičovanie slovných druhov, aby dokázali zvládnuť aj náročnejšie slovné druhy – číslovky, zámená, častice.

Syntax

V syntaxi dosiahli žiaci nižšiu priemernú úspešnosť oproti ostatným tematickým celkom (47,37 %). Najväčšie ťažkosti robilo žiakom určovanie viet podľa zloženia a určovanie vetných členov. V budúcnosti by bolo vhodné zvážiť, či sa má učivo syntaxe preberať do takej hĺbky ako doteraz.

Sloh

Dosiahnutá úspešnosť v tomto tematickom celku bola vysoká (90,73 %), avšak do testu boli zo slohu zaradené iba dve otázky. Obe úlohy patrili k najnižšiemu stupňu obťažnosti. Na základe malého počtu testových položiek nemožno hovoriť o konkrétnych záveroch úrovne tohto tematického celku.

Literatúra

Dosiahnutá priemerná úspešnosť z literatúry bola 73,04 %. Žiaci dokážu na dobrej úrovni prečítať text s porozumením a určovať literárne žánre. Primerane ovládajú stylistiku literárneho textu, hlavne umelecké jazykové prostriedky. Vedia dobre určovať rým v básni. Najnižšiu priemernú úspešnosť dosiahli žiaci v úlohe zameranej na určovanie literárnych druhov, avšak úloha patrila k náročnejším otázkam.

V slovenskom jazyku a literatúre v MONITORE 9–2007 zvládli žiaci úlohy na primeranej úrovni. Nižšiu priemernú úspešnosť oproti priemernej úspešnosti celého testu dosahujú každoročne žiaci v syntaxi, čo môže byť zapríčinené i tým, že syntax je náročný tematický celok, žiaci v ňom musia vedieť aplikovať poznatky z morfológie – ovládanie slovných druhov, skloňovanie (pády). Pokiaľ má byť obsah syntaxe v základných pedagogických dokumentoch v budúcnosti ponechaný v takomto rozsahu, na opakovanie a upevňovanie učiva by bol potrebný dlhší časový priestor.

Testy v MONITORE 9 vzhľadom na ich cieľ, akceptovanie na prijímacích pohovoroch na stredné školy a učilištia, boli zamerané na učivo základnej školy. Výsledky niektorých tematických celkov z gramatiky sú nižšie ako v jeho aplikácii.

Pri reforme školstva je treba zvážiť, či všetkým tematickým celkom z gramatiky je potrebné venovať toľko časového priestoru a preberať učivo do takej hĺbky ako doteraz a či by nebolo vhodnejšie vo vyučovacom procese venovať viac času práci s textom, porozumeniu, komunikácii, precvičovaniu správnych a spisovných slovných spojení, správne písomnému i ústnemu prejavu.

3.2.1.1 Pedagogické odporúčania zo slovenského jazyka a literatúry

Najväčšie ťažkosti robilo žiakom určovanie viet podľa zloženia a určovanie vetných členov. V budúcnosti by bolo vhodné zvážiť, či sa má učivo syntaxe preberať do takej hĺbky ako doteraz. Pokiaľ má byť obsah syntaxe v základných pedagogických dokumentoch v budúcnosti ponechaný v takomto rozsahu, na opakovanie a upevňovanie učiva by bol potrebný dlhší časový priestor.

Pri zmene kurikula je treba zvážiť, či všetkým tematickým celkom z gramatiky je potrebné venovať toľko časového priestoru a preberať učivo do takej hĺbky ako doteraz a či by nebolo vhodnejšie vo vyučovacom procese venovať viac času práci s textom, porozumeniu, komunikácii, precvičovaniu správnych a spisovných slovných spojení, správne písomnému i ústnemu prejavu.

3.2.2 Maďarský jazyk a literatúra

Všetky testové položky z maďarského jazyka a literatúry boli zatvorené s výberom odpovede (zo štyroch ponúknutých možností A – D s jednou správnu). Maximálny počet bodov, ktorý mohli žiaci dosiahnuť, bol 30. Dosiahnutá úspešnosť žiakmi v teste z MJaL MONITORE 9–2007 bola 64,50 %. Výsledky priemernej úspešnosti testov z maďarského jazyka a literatúry sú porovnateľné v testoch MONITORA 9 v rokoch 2005 až 2007 a približujú sa ku klasifikácii učiteľov tohto predmetu na 2. stupni základnej školy.

Hodnotenie dosiahnutých výsledkov z maďarského jazyka a literatúry v jednotlivých tematických oblastiach testovaného učiva

Gramatika a sloh

Fonetika

Žiaci v tomto tematickom celku dosiahli úspešnosť 54,41 %. Každoročne robia žiakom problémy zákonitosti spoluhlások. Neznalosť tejto zložky sa odráža v ich pravopise.

Morfológia

Tematickú zložku na základe nameraných výsledkov (63,24 %) žiaci ovládajú na primeranej úrovni.

Syntax

Priemerná úspešnosť v riešení úloh z tohto tematického celku bola 60,74 %. Úlohy vyžadovali od žiakov logické myslenie a úlohy patrili k náročnejšiemu stupňu obťažnosti. Celkovo zložku syntax zvládli žiaci na primeranej úrovni.

Slovné druhy

Každý rok bola do testu zaradená jedna úloha zameraná na slovné druhy (69,79 %).

Pravopis

Pri riešení úloh zameraných na pravopis dosiahli žiaci požadovanú úspešnosť (73,71 %). Na dobrej úrovni ovládajú písanie zemepisných názvov.

Sloh

Priemerná úspešnosť z tohto tematického celku bola na primeranej úrovni (61,55 %), avšak v úlohách zameraných na frazeologické jednotky a jazykovú kultúru dosiahli žiaci nižšiu úspešnosť.

Literatúra

Dosiahnutá priemerná úspešnosť z literatúry bola 66,32 %. Žiaci na primeranej úrovni ovládajú učivo z teórie literatúry a dejín literatúry. Z tematického celku teória literatúry bolo menej úspešne zvládnuté učivo metrika a trópy, avšak v riešení úloh z dejín literatúry dosiahli žiaci vyššiu percentuálnu úspešnosť.

V maďarskom jazyku a literatúre v MONITORE 9–2007 zvládli žiaci úlohy na primeranej úrovni. Najnižšiu priemernú úspešnosť oproti priemernej úspešnosti celého testu dosiahli žiaci z fonetiky.

3.2.2.1 Pedagogické odporúčania z maďarského jazyka a literatúry

V maďarskom jazyku a literatúre navrhujeme posilniť v pedagogických dokumentoch slohovú zložku a fonetiku. V budúcnosti by bolo žiaduce prehodnotiť vhodnosť zaradenia teórie literatúry do učiva základnej školy.

3.2.3 Ukrajinský jazyk a literatúra

Na testovaní z ukrajinského jazyka a literatúry sa na celoštátnom testovaní zúčastňuje len veľmi malý počet žiakov (43 – 45 žiakov). Celková dosiahnutá úspešnosť žiakov

v MONITORE 9–2007 bola 66,58 %. Vzhľadom na nízky počet týchto žiakov nie je možné výsledky hlbšie kvalitatívne analyzovať.

3.2.3.1 Pedagogické odporúčania z ukrajinského jazyka a literatúry

Väčšina žiakov na základných školách s vyučovacím jazykom ukrajinským a s vyučovaním ukrajinského jazyka požaduje, aby mohli písať test zo slovenského jazyka a literatúry. Odporúčame týmto žiakom v ich požiadavke vyhovieť, pretože títo žiaci majú záujem pokračovať v štúdiu na stredných školách s vyučovacím jazykom slovenským.

3.3 Hodnotenie výsledkov dosiahnutých žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP)

Do testovania v celoplošnom monitorovaní vedomostí žiakov 9. ročníka základnej školy sa v školskom roku 2006/2007 po tretíkrát zapojili aj žiaci so ŠVVP. Vykonanie testov z matematiky, vyučovacieho jazyka a literatúry bolo pre všetkých žiakov so ŠVVP, okrem žiakov s mentálnym postihnutím. Žiakom boli počas testovania vytvorené také podmienky, aby sa mohli plnohodnotne zapojiť.

Úlohy v testoch mali grafický a textový charakter. Pre týchto žiakov boli vykonané úpravy len technického charakteru. Uplatnené boli úpravy a podmienky práce, ktoré títo žiaci využívali v priebehu ich doterajšej školskej dochádzky.

Úpravy a podmienky pre žiakov so ŠVVP:

- predĺžený čas,
- upravený formát testu (zvýraznený text, zväčšené písmo, Braillovo písmo, a pod.),
- kompenzačné pomôcky (technické i vyučovacie),
- osobný asistent, špeciálny pedagóg, tlmočník.

Do MONITORa 9–2007 sa zapojilo 752 základných škôl so žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Oproti testovaniu v roku 2006 bol zaznamenaný nárast o 101 základných škôl.

Výrazný nárast žiakov sme zaznamenali v skupine vývinových porúch učenia (ďalej len VPU). Do tejto skupiny sú zaradení žiaci, ktorí sú integrovaní, majú vypracovaný individuálny výchovno-vzdelávací plán, ale aj žiaci, ktorí nie sú evidovaní ako integrovaní, ale majú potvrdenie zo špeciálno-pedagogickej poradne a sú v starostlivosti špeciálneho pedagóga. Počet žiakov s vývinovými poruchami učenia sa zvýšil o 426. Podotýkame, že riešitelia testovania tejto skupiny žiakov si neboli celkom istí správnosťou zaradenia žiakov do skupiny VPU. Nadobudli sme presvedčenie, že v tejto skupine sa nachádzali aj žiaci, ktorých intelektové schopnosti sa pohybujú v hraničnom pásme. V takom prípade problémy v učení vyplývajú u týchto žiakov primárne z nízkej úrovne rozumových schopností a z oslabenia niektorej z čiastkových funkcií.

Z hľadiska všeobecného hodnotenia dosiahnutých výsledkov testovania vedomostí žiakov so ŠVVP môžeme považovať testovanie za úspešne vykonané. Dosiahnuté výsledky týchto žiakov v daných predmetoch za jednotlivé druhy postihnutia sú porovnateľné s polročnými výsledkami žiakov. Realizované úpravy boli primerané a efektívne.

Dobrovoľná účasť žiakov so ŠVVP na testovaní celej populácie by vyriešila problém žiakov s VPU – dyskalkúliou a s integrovanými žiakmi, ktorí majú vypracované individuálne vzdelávacie plány (IVP) z testovaných predmetov. Za správnu a potrebnú považujeme podporu prípravy žiakov so ŠVVP, ktorí majú záujem o štúdium na stredných

školách už v priebehu školského roka. Školy majú možnosť využiť uverejnené testy z minulých MONITORov 9 na internetovej stránke ŠPÚ www.statpedu.sk. Žiaci sa tak môžu už pred testovaním oboznámiť s formou testov.

4. Pedagogický prínos celoplošného testovania v MONITORE 9

Externé celoplošné monitorovanie vedomostí žiakov 9. ročníka základnej školy sa stalo postupne organizačnou súčasťou ich vzdelávacej práce. Podľa prieskumu Ministerstva školstva SR vykonaného v školskom roku 2005/2006 viac ako 65 % stredných škôl výsledky z MONITORa 9 použilo ako jedno z kritérií pre prijatie žiaka na štúdium tak, ako im to v súčasnosti platná vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 145/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov, ukladá a umožňuje. Výsledky z testovania umožnili rodičom, žiakom, učiteľom a školám zaradiť výsledok jednotlivca do zverejnenej škály dosiahnutej celoslovenskej úspešnosti a rozmiestnenia jednotlivcov v rámci celej populácie deviatakov končiacich základnú školu.

Testovanie umožnilo jeho riešiteľom nadobudnúť bohaté skúsenosti v príprave logistiky vykonania celoplošných testov. Pomerne neskúsení interní a externí autori testov a dotazníkov sa postupne zdokonaľovali v základných metodologických otázkach merania, klasifikácie a posudzovania žiackych výkonov a v oblasti prípravy štandardizovaných testov. Postupne sa skvalitňovalo štatistické spracovanie a vyhodnotenie nameraných výsledkov. Školskí koordinátori, administrátori a učitelia prostredníctvom metodických usmernení zo strany Štátneho pedagogického ústavu postupne dosiahli vyšší stupeň zdokonalenia pri príprave a realizácii meraní a hodnotení výsledkov vlastných žiakov a škôl.

Dostupnosť testov a odpovedových hárkov žiakov po ukončení testovania (vrátane testov z predchádzajúci rokov) voľne prístupných pre učiteľov, žiakov, ale i rodičov, prispela aj ku kvalitnejšej príprave našich žiakov.

Porovnaním výsledkov školy s celoslovenským priemerom škola získala informáciu o postavení školy v celoslovenskom meradle. Porovnaním výsledkov jednotlivých tried získalo vedenie školy jednu z informácií o kvalite učiteľa (samozrejme výsledok triedy je závislý od kvality žiakov v triede). Porovnaním s predchádzajúcimi rokmi môže vedenie školy sledovať či vzdelávacie výsledky majú stúpajúci, či klesajúci charakter. Všetky tieto pozorovania môže vedenie využiť v riadení školy. Realizácia meraní vytvára tlak na jednotlivé školy k objektivizácii hodnotenia učiteľa i žiaka.

Učiteľ podrobnejšou analýzou výsledkov jednotlivých žiakov môže posúdiť úspešnosť prípravy žiakov, analýzou chýb môže čiastočne upravovať spôsob výučby jednotlivých celkov. Porovnaním výsledkov jednotlivých žiakov so svojou klasifikáciou získava učiteľ informáciu o miere subjektívnosti v svojom hodnotení. Kvalitatívna analýza výsledkov vlastných žiakov vedie učiteľov matematiky a vyučovacieho jazyka k prehodnoteniu časovej dotácie venovanej jednotlivým častiam učiva, množstva a funkčnosti resp. nefunkčnosti učiva s následnou korekciou vlastných metód a foriem práce.

Žiak sa z výsledkov testu dozvie objektivnejšie ohodnotenie svojho výkonu, vie sa objektívne porovnať s priemerom a vie zistiť, kde sa nachádza v celoslovenskom rebríčku v konkrétnej oblasti vzdelávania.

Rodič spozná objektivnejšie hodnotenie svojho dieťaťa. Porovnaním výsledkov školy s priemerom vie posúdiť úroveň školy. Poznatky môže rodič výchovne využiť napríklad pri usmerňovaní žiaka v domácej príprave na vyučovanie.

Základnou nevýhodou MONITORa 9 je úzko špecificky zameraný cieľ testovania. Namerané výsledky jednotlivcov mali slúžiť ako náhrada za prijímacie skúšky na strednú školu. Tieto výsledky neukazovali úroveň prediktívnej validity (výsledky samotného merania mali nízku hodnotu z hľadiska zistenia predpokladov žiaka na ďalšie štúdium) a na úroveň

gramotnosti žiaka. MONITOR 9 svojím spôsobom determinoval výber uchádzačov na stredné školy, za ktorý je stredná škola v plnej miere zodpovedná. Každoročne inak formulované poverenie zo strany hlavného organizátora úlohy v rokoch 2003 – 2005, týkajúce sa populácie testovaných žiakov a škôl, neprispievalo k jeho stabilizácii a k skvalitňovaniu jeho cieľovej i obsahovej úrovne.

Na základe výsledkov celoplošného testovania MONITORa 9 (len z vyučovacieho jazyka a z matematiky) nebolo možné prijímať závery a ucelený pohľad na kvalitu vzdelávania a práce v základných školách. Často sa objavovali protichodné názory základných a stredných škôl na takýto druh testovania. Tieto názory sprevádzala malá akceptácia výsledkov testovania na mnohých stredných školách aj vzhľadom na nízky stupeň objektivity v priebehu testovania.

Medzi nevýhody patrí aj skutočnosť, že v deň testovania dochádza k narušeniu plynulého vyučovania na základných a stredných školách z dôvodu zabezpečovania externého dozoru testovania učiteľmi základných a stredných škôl. Testovaniu MONITOR 9 chýbala legislatíva, ktorá by upravovala vzťahy, práva a povinnosti všetkých zainteresovaných na jeho vykonaní (podobne ako pri maturite).

Z pohľadu základných škôl, vzhľadom na optimálnu organizáciu školského roka, je termín testovania vo februári považovaný na školách za nevhodný (základné školy navrhovali máj). Z hľadiska akceptácie výsledkov pri prijímaní žiaka na strednú školu je jediný možný termín začiatok februára.

V oddelení národných meraní ŠPÚ zabezpečujú túto úlohu len štyria riešitelia v priestoroch, ktoré nevyhovujú náročnosti na plynulú prípravu a vykonanie tejto úlohy. Aj z uvedeného dôvodu vysoké finančné náklady boli spojené s využívaním služieb technického riešiteľa. Ako neefektívne sa potvrdilo organizovanie náhradných termínov testovania, na ktorých bola účasť žiakov veľmi nízka. Z toho dôvodu v nadväznosti na legislatívny zámer zákona o výchove a vzdelávaní konštatujeme, že je potrebné zriadiť odbornú štátnu agentúru (centrum národných meraní, národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania) zaoberajúcu sa národnými meraniami a hodnotením vzdelávacích výsledkov, ktorá by tieto náročné úlohy riešila efektívne a pružne vzhľadom na požiadavky rezortu školstva, ale i iných rezortov.

5. Metodické návrhy

Na základe doterajších skúseností a hodnotenia predchádzajúcich testovaní navrhujeme prijať a realizovať kvalitatívnu zmenu v celoplošnom testovaní žiakov na výstupe zo základnej školy.

Navrhujeme prijať rozhodnutie o vypracovaní nového národného projektu celoslovenského merania a hodnotenia vzdelávacích výsledkov škôl a žiakov.

Projekt navrhujeme orientovať na meranie a hodnotenie dosiahnutých vzdelávacích výsledkov z hľadiska osvojených kompetencií žiakov 9. ročníkov základnej školy s prihliadnutím na vyskytujúce sa životné situácie, v ktorých žiaci budú postupne riešiť problémy (s postupnou prepojenosťou na projekt v štúdiu OECD PISA). Ťažisko projektu by malo byť v budúcnosti zamerané na jazykovú, čitateľskú a matematickú gramotnosť, ktoré v súčasnosti nadobúdajú nový význam a charakter. Realizáciou národného projektu prostredníctvom merania a hodnotenia budeme sledovať schopnosti žiakov aplikovať vedomosti a zručnosti z kľúčových oblastí vyučovacieho predmetu. V ďalšom štúdiu a praxi budeme sledovať, ako vedia žiaci využívať nadobudnuté vedomosti a zručnosti, analyzovať, efektívne komunikovať svoje názory a postoje, riešiť a interpretovať problémy v rozličných situáciách.

Papierovú formu administrácie testovania postupne navrhujeme, v závislosti od technického vybavenia škôl, nahradiť elektronickou formou doručovania testov k žiakom a elektronickým zberom údajov na spracovanie a vyhodnotenie výsledkov, čím sa v nepodstatnej miere zvýši objektivita testovania a dôveryhodnosť výsledkov.

Metodológia spracovania výsledkov testov zameraných na hodnotenie kompetencií žiaka neumožňuje spracovanie dát prostredníctvom počítača. Aj pri medzinárodných meraniach v tejto časti spracovania dát sú využívaní kvalifikovaní „brigádnici“, ktorí sú vyberaní z najlepších učiteľov a pred začatím prác prejdú týždenným školením. Až takto spracované výsledky sa dávajú na spracovanie do počítača. Z tohto dôvodu navrhujeme celoslovenské výsledky testovania spracovávať z výsledkov reprezentatívneho výberu škôl a žiakov. V prípade, že by sa uvažovalo o spracovávaní výsledkov celej populácie, bolo by potrebné zapojiť veľké množstvo vyškolených „brigádnikov“, ktorí by pri oprave neboli kontrolovateľní. Celý tento proces by bol niekoľkonásobne drahší a výsledky by boli, vzhľadom na nemožnosť centrálnej kontroly, menej spoľahlivé a hodnoverné ako pri spracovaní reprezentatívneho výberu.

V prípade spracovania reprezentatívneho výberu dostaneme spoľahlivú výpoveď o stave čitateľskej a matematickej gramotnosti našich žiakov. Školy, ktoré nebudú zaradené do reprezentatívneho výberu dostanú metodické pokyny na vyhodnotenie výsledkov testovania. Na základe týchto pokynov si budú môcť vyhodnotiť výsledky žiakov školy a následne sa porovnať s celoslovenským priemerom. Vedľajším produktom tejto činnosti bude príprava učiteľa na hodnotenie úloh zameraných na meranie úrovne kompetencií a vlastné hodnotenie výsledkov svojej práce v porovnaní s dosiahnutým priemerom.

Záver

Vykonávanie pedagogických meraní, menovite meranie a hodnotenie dosiahnutých výsledkov žiakov a základných škôl v SR je o to aktuálnejšie, že po roku 1990 je pre prácu týchto škôl charakteristická postupná rôznorodosť vzdelávacieho obsahu. Tieto merania by okrem iného mohli stanoviť aj dolnú hranicu toho, čo možno aj v budúcnosti budeme nazývať vzdelávacím štandardom.

Nedostatok exaktne získaných informácií o výsledkoch a efektívnosti práce škôl môže byť jedným zo zdrojov unáhlených a nesprávnych rozhodnutí pri chystaných legislatívnych, organizačných a obsahových zmenách v našej vzdelávacej sústave.

Konštatujeme, že celoplošné monitorovanie vedomostí žiakov 9. ročníka základnej školy MONITOR 9 svojím charakterom nemal byť, ale ani charakterom testovacích nástrojov nemohol byť, celostným pohľadom na kvalitu vzdelávacej práce našich škôl. Týmto meraním sme získali aktuálny stav vedomostí jednotlivcov (priemernej úspešnosti jednotlivcov spolu, ktorú dosiahli riešením centrálne a nezávisle vypracovaného testu) dvoch učebných predmetov: matematiky a vyučovacieho jazyka.

Zámer nahradiť výsledkami testovania prijímacie skúšky žiakov sa postupne ukázal ako celoplošne neopodstatnený. Významne poklesol počet žiakov (populačný problém) končiacich základnú školu a na stredných školách začala prevládať ponuka študijných miest nad záujmom žiakov.

Neprofesionálne a neobjektívne správanie sa niektorých základných škôl, školských koordinátorov a administrátorov často významne spochybnilo dôveru stredných škôl k dosiahnutým výsledkom žiakov v MONITORE 9. Došli sme k záveru, že ak majú mať výsledky monitorovaní vážnosť a objektívnu hodnotu, je potrebné zabrániť rôznym formám úniku informácií obsahu testovania, ako k tomu každoročne v menšom či väčšom obsahu

dochádzalo. Riešenie chýbajúcej legislatívy by malo prispieť k dosiahnutiu potrebnej vážnosti celoplošného národného merania.

Ako vážny problém sa ukázal termín testovania (február 2004 - 2007), ktorý do určitej miery vyhovoval vzhľadom na výsledky potrebné pre prijímacie skúšky, ale nevyhovoval základným školám z hľadiska plynulého organizovania vzdelávacieho procesu po vykonaní MONITORa 9 (žiaci 9. ročníka ZŠ poznali dosiahnuté výsledky skoro a ťažko ich bolo koncentrovať a motivovať na vyučovanie) do konca školského roka. V čase testovania nebolo možné systémovo nadviazať na záverečné zhrnutie naučeného a osvojeného učiva žiakmi.

Pre spoločensko-pedagogickú aktuálnosť a pokračovanie v doteraz vynaloženom úsilí v oblasti monitorovania výsledkov žiakov 9. ročníkov základných škôl navrhujeme vypracovať projekt kvalitatívne iného typu testovania. Zmenou testovania žiakov 9. ročníkov, charakterizovanou pozmeneným poslaním, inovovaným obsahom a korektným využitím získaných výsledkov dosiahneme dobrý prostriedok na hodnotenie práce našich základných škôl.

Monitorovaním vedomostí žiakov rokoch 2003 - 2007 sme zistili, že len vzdelávacie výsledky žiakov vyjadrené na vysvedčení (na výstupe zo základnej školy) nie je možné považovať často za spoľahlivý indikátor úrovne ich vzdelania. Celoplošne namerané vedomosti žiakov z matematiky, ale aj z vyučovacieho jazyka na výstupe zo základnej školy boli často veľmi rozporuplné s ich klasifikáciou na polročnom vysvedčení. Aj toto zistenie potvrdilo potrebu zavedenia pravidelného merania a hodnotenia ako zdroja spoľahlivej informácie o úrovni vzdelávania na základnej škole. Žiaci klasifikovaní ako výborní a chváľitební mali často problémy so základným učivom a naopak slabšie klasifikovaní žiaci riešili v tých istých podmienkach testy s vysokým stupňom úspešnosti. Nemenej zaujímavé bolo aj naše zistenie, že zavedením pravidelného monitorovania vedomostí a zručností žiakov 9. ročníka sme pozorovali aj prísnejšiu a objektívnejšiu klasifikáciu žiakov učiteľmi.

V najbližšom období bude našou hlavnou úlohou testovanie a vyhodnotenie dosiahnutých výsledkov žiakov v oblasti kľúčových kompetencií.

Z hľadiska dosiahnutých výsledkov národných a medzinárodných meraní a ich zapracovaním do obsahu vzdelávania základnej a strednej školy bude možné prispieť k snahám o zvýšenie úrovne vzdelávania na porovnateľnú úroveň s vyspelými krajinami.